

Luomukeruutuotannon koulutus toimijoille ja sidosryhmille

Evira 26.4.2018

Sampsa Heinonen

Uudistetut luomukeruuotannon ohjeet

”Kaikki suomalaisethan tietää, että Suomessa käytännössä kaikki keruutuotteet on luomua.”

- Niinpä, mutta kaupallista toimintaa varten **kaikkien luomutuotteiden tulee olla valvottuja.**
 - Eli kun luomukeruutuotteita tarvitaan mm. luomujatkojalosteisiin (esimerkiksi mustikkajogurtti) pitää sen olla valvottua
- Myös jalostamattomille tuotteille on kysyntää sekä Suomessa että ulkomailla.
- Miten hoitaa keruu alueiden sertifiointi tarkoituksenmukaisella tavalla kun metsäalat ovat pieniä ja metsänomistajia on satoja tuhansia, esim. Lapissa metsätiloja on noin 23 000?

Aluksi oli... lainsäädäntö:

- EU-lainsäädännön mukainen luomukeruu Suomessa tuli mahdolliseksi 1.7.1994.
- Aluksi luomukeruualueet olivat, joko
 - Luomuvalvontaan kuuluvien maatalojen omia metsiä, tai
 - Suuria metsänomistajia
 - Maanomistus ei siis ollut välttämätöntä, jos onnistui yhteistyössä suurten yksittäisten metsänomistajien kanssa (Metsähallitus, metsäyhtiöt)
- **Olennaista oli, että tieto metsäalueiden käsittelystä oli saatavissa yhdestä paikasta.**
 - Tämä ei kuitenkaan mahdollistanut vielä
 - miljoonien hehtaarien sertifiointia eikä
 - jokamiehen oikeuden hyödyntämistä
- Sitten tuli joukko 4H-nuoria...

Suomen 4H-Liiton kehittämiprojekti 1997-99

- ... ja joukolla 4H-nuoria oli suuri visio, tietoa, taitoa ja sinnikkyyttä:

”Metsähoitoyhdistyksen voi rinnastaa maanomistajaan.”

- Metsänhoitoyhdistyksillä on hallussaan käytännössä kaikki tieto, mitä tarvitaan keruualueen luomusertifiointiin.
- Käytännössä kaikki metsänomistajat ovat metsänhoitoyhdistyksen jäseniä.
- Metsänhoitoyhdistys voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä.

”Paikkatieto keruualueista on saatavissa sähköisessä muodossa.”

- Maanomistajatiedot ovat rekistereissä.
- Rekisteritiedon voi helposti siirtää kartalle tietotekniikkaa käyttämällä.

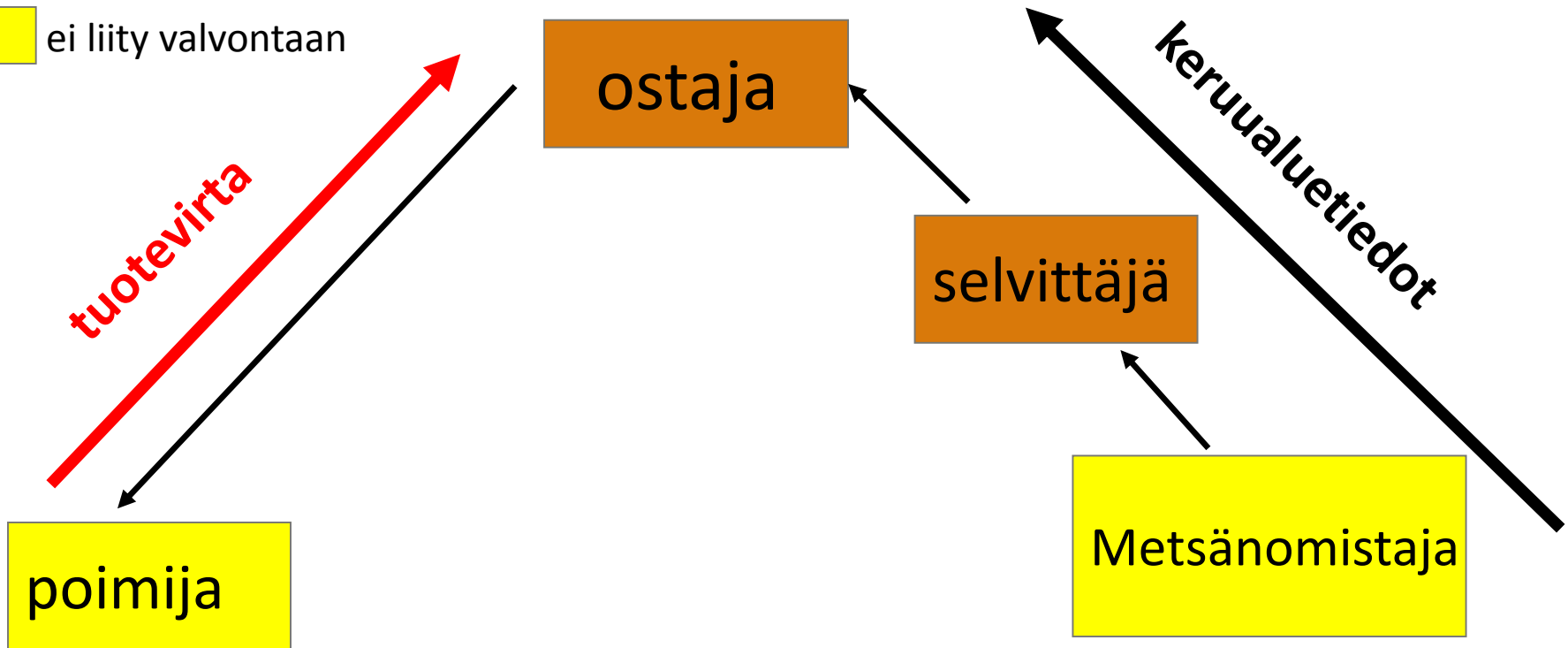
”Keruualueen voi liittää luomuvalvontaan toimija, joka ylläpitää aluetta koskevaa tietoa, mutta ei itse kerää alueelta mitään.”

- Tätä ”virtuaalitoimijaa” alettiin kutsua keruualueen **selvittäjäksi**.

- Kasvintuotannon tarkastuskeskus laati projektin tulosten pohjalta nykymuotoisen luomukeruuohjeistuksen (2000).
- Miten se toimii käytännössä?

Luomukeruualueen selvittäjä -toimintatapa

- liittyy valvontaan
- ei liity valvontaan

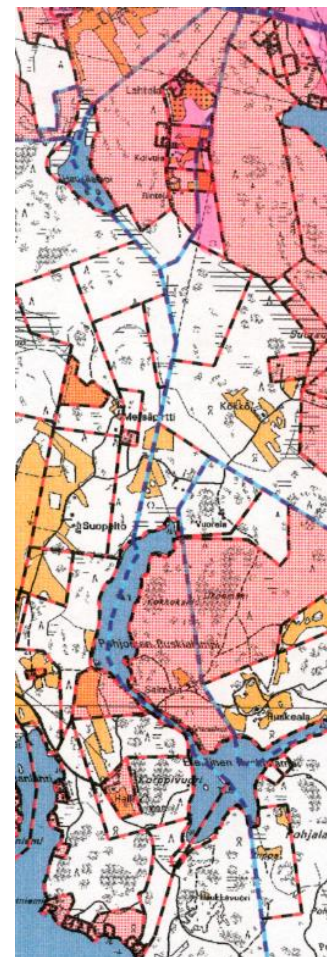
Tänään: Systemin ylläpito ja tarkastus käytännössä

- **Korostuu:**

- Sopimukset metsänhoitoyhdistysten kanssa: tieto, etteivät metsänomistajat torju kantokäppää urealla, tee kemiallista heinäntorjuntaa glyfosaatilla tai lannoita metsiään muilla kuin luomulannoitteilla.
- Karttojen päivitys: kartoilta pois metsänomistajat, joihin MHY ei saa yhteyttä.
- Keruualuetta hyödyntävät yritykset maksavat selvittäjälle korvauksen keruualueen tietojen ylläpitämisestä.

- **Ei korostu:**

- Käynnit keruualueilla, vaikka sirpaloituneet keruualueet ovat riski, koska poimintatyössä voi olla vaikeaa seurata tilarajoja.
- Yksittäisten maanomistajien dokumentoinnin tarkastaminen.

Tuloksena syntyi (maailman) luomuhistoriaa

- Suomessa on pinta-alaltaan maailman suurin sertifioitu luonnonvaraisten syötävien kasvien luomukeruuuala, noin 11,6 miljoonaa hehtaaria.
- Selvittäjän avulla luotuja keruualueita on ollut myös Kainuussa, mutta muualla Suomessa, mutta samankaltaista pitkäjänteistä kaupallista luomukeruuotoiminta ei ole pystytty vakiinnuttamaan.
- Vuonna 2017 luomusertifioitujen marjojen osuus kaikista luonnonmarjoista oli 14 %, mutta viime vuosina yleensä noin 20 %.
- Eniten luomuna myydään mustikkaa ja puolukkaa.
 - Pienempiä määriä luomuna tulee myyntiin lakkaa, variksenmarjaa ja karpaloa.
 - Luonnonsieniä ei luomuna poimita ainakaan toistaiseksi.

Taustaa eli tarpeet uudistaa ohjeistusta

- Nykyiset, ohjeistetut toimintatavat ovat keskeisiltä osin vuodelta 2000.
- Luomulainsäädäntö ei ole muuttunut, mutta erityisesti luomukeruutoiminnan laajentumiselle on tullut monia haasteita, esimerkkejä:
 - Luomukelpoisten keruualueiden selvittämisessä sopimusperusteinen tapa kolmannen osapuolen takeiden saamiseksi on osoittautunut raskaaksi uusia keruualueita perustettaessa.
 - Kantokäsittely tullut pakolliseksi eteläisessä Suomessa vuonna 2016. Käsittelyssä käytetään useimmiten urealiuosta, joka ei ole luomussa sallittu torjunta-aine.
 - Keruukarttojen päivittäminen täysin ajantasaisena ei ole teknisesti mahdollista.
- Vanhempi ohjeistus ohjeisti luomukeruuotteita vain syötävien kasvien osalta, vaikka tuotteiden käyttö on laajentunut esimerkiksi luomukosmetiikan raaka-aineisiin ja koristekasveihin (esim. luomujoulukuuset)

Luonnonvaraisten kasvituotteiden keruu luomutuotteeksi

Vähimmäisvaatimusten ja valvonnan osalta noudatettava kasvintuotannon ehtoja muutamin erityisvaatimuksin:

Neuvoston asetus 834/2007

2 artikla - Määritelmät

e) ”kasvintuotannolla” tarkoitetaan kasvinviljelytuotteiden tuotantoa, johon kuuluu myös luonnonvaraisten kasvituotteiden keruu kaupallisiin tarkoituksiin;

12 artikla – Kasvintuotantoa koskevat vaatimukset

2. Luonnonalueilla, metsissä ja maanviljelyalueilla luontaisesti kasvavien luonnonvaraisten kasvien ja niiden osien keruuta pidetään luonnonmukaisena tuotantomenetelmänä, jos:

- a) kyseisiä alueita ei ole keruuta edeltävien vähintään kolmen vuoden aikana käsitelty muilla kuin sellaisilla tuotteilla, joiden käyttö luonnonmukaisessa tuotannossa on sallittu 16 artiklan nojalla;*
- b) keruu ei vahingoita luonnollisen elinympäristön vakautta eikä lajien pysyvyyttä keruualueella.*

Komission asetus 889/2008, 70 artikla

2. Luonnonvaraisia kasveja kerättäessä 63 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin käytännön toimenpiteisiin on sisällyttävä kolmansien osapuolten antamat takeet, joiden avulla toimija voi osoittaa, että asetuksen (EY) N:o 834/2007 12 artiklan 2 kohdan säännöksiä noudatetaan.

Mitä luomukeruu tuotanto koskee?

- Luomukeruualueilla voidaan tarkoittaa luomuvalvontaan ilmoitettujen ja vaatimukset täyttäviä **luonnonalueita** (esim. metsiä ja soita) ja **maatalousalueita** (esim. peltoja, pientareita ja luonnonlaitumia).
 - Edellyttää, että keruu kohdistuu **luontaisesti kasvaviin luonnonvaraisiin kasveihin** tai niiden osiin.
 - Pellolla keruu voi siis kohdistua ”rikkakasveihin”, mutta ei varsinaisiin viljelykasveihin.
- Uusi ohjeistus ***ei rajoita keruuta syötäviin kasveihin***, vaan luomukeruu tuotteita voidaan kerätä käytettäväksi esimerkiksi myös,
 - **rehuksi** (esim. yrtit rehuseoksia varten),
 - **lisäysaineistona** (esim. siemenet, taimet ja pistokkaat),
 - **luomukosmetiikan raaka-aineena** (**Huom!** EU-asetusta ei voi soveltaa itse luomukosmetiikka tuotteisiin, ainoastaan maatalousperäisiin raaka-aineisiin!)
 - **koristekasveina** (esim. jäkälä tai joulukuuset).

Eviran tulkinta: Rehua, jota luomukeruu aluetta laiduntavat eläimet hyödyntävät, ei katsota luomukeruu tuotteeksi.

Luontaisesti kasvava luonnonvarainen kasvi

- Luonnonmukaisen tuotantomenetelmän soveltaminen edellyttää, että keruu kohdistuu luontaisesti kasvaviin luonnonvaraisiin kasveihin tai niiden osiin.
- *Eviran tulkinta: Luontaisesti kasvavaksi luonnonvaraiseksi katsotaan luomukeruualueeksi ilmoitetulla alueella esiintyvä kasvilaji,*
 - *jota ei tarkoituksella ole kylvetty tai istutettu; tai*
 - *joka säilyy esimerkiksi aktiivisesta maataloustuotannosta poistetulla alueella, johon kasvi on aikanaan tarkoituksellisesti kylvetty tai istutettu (esimerkiksi ”pakettipelto”)*

Uudessa ohjeessa korostuu luomusuunnitelman sisältö

- Ajatus: Laaditaan erillinen ohje luomusuunnitelman sisällöksi, joka
- kattaa koko tuotantoketjun keruualueista valmistukseen.

Kerättävät kasvilajit ja niiden osat

- *Tuotteiden keruu aika*

Keruualueisiin liittyviä asioita

- *Keruualueiden sijaintia ja kartat*
- *Siirtymäaikavaatimusten täyttäminen.*
- *Lajien turvaaminen.*
- *Keruualueiden omistussuhteet*
- *Sopimukset eri maanomistajien tai heidän edustajiensa kanssa*
- *Keruualueita koskevien selvitystietojen ylläpito*
- *Kolmannen osapuolen antamat takeet*
- *Viestintäsuunnitelma*

Keruuotteiden ostotoimintaan, jatkokäsittelyyn tai alhaisen jalostusasteen valmistustoimintaan liittyviä asioita, kuten

- *Poimijoiden ohjeistus*
- *Keruuotteiden varastointi*
- *Keruuotteiden pakkaaminen ja merkintä*
- *Keruuotteiden kuljetus.*

Kiitos!

**Seuraavaksi keruualueen
liittäminen luomuvalvontaan.**

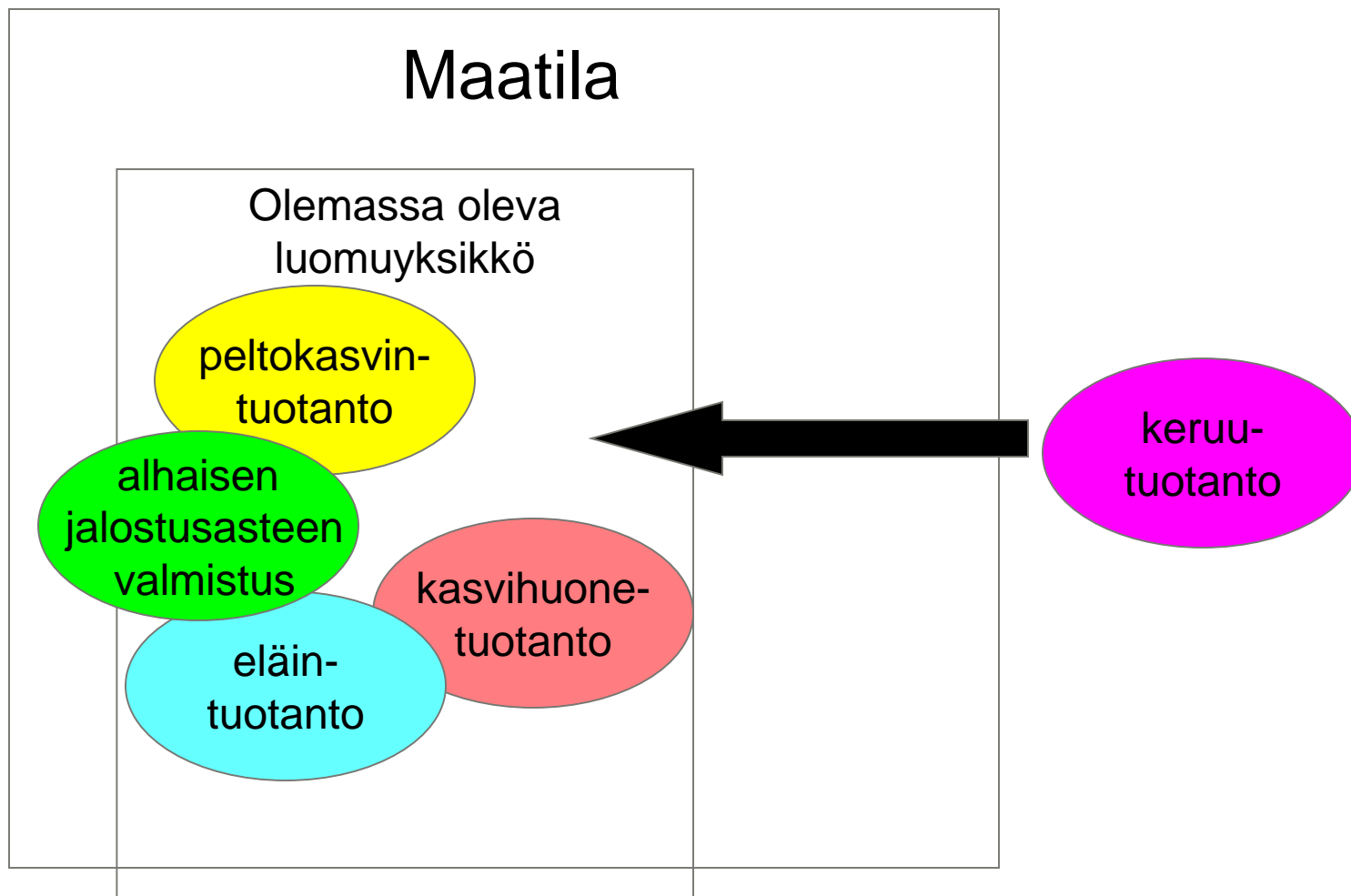
Keruualueen liittäminen luomuvalvontaan

Sampsa Heinonen

Evira 26.4.2018

Luomumaatilan keruualue

eli keruualueen liittäminen olemassa olevaan luomuyksikköön

Luomumaatilan keruualue: Valvontaa ilmoittautuminen

- Ilmoitus (=hakemus) luomuvalvontaan lomakkeella 1c
- Mahdollinen siirtymävaiheen lyhentäminen edellyttää erillistä hakemusta.
- Alkutarkastus normaalisti (seuraavan) kasvintuotannon tarkastuksen yhteydessä

Luomumaatilan keruualue: Luomusuunnitelma

Ilmoituksen liitteenä luomusuunnitelma:

- Toiminnan kuvaus
- Karttatiedot
- Päivämäärät, jolloin kullakin kiinteistöllä on viimeksi käytetty neuvoston asetuksessa kiellettyjä tuotantopanoksia.
- Selvitys siitä, miten varmistetaan, että kerättävien lajien olemassa olo ei vaarannu keruualueella keruun seurauksena.
- Luettelo kiinteistötunnuksista, joita ilmoitus koskee

Luomumaatilan keruualue: Toiminnan kuvaus

- Alkutuotannon luomusuunnitelmaa täydennetään:
 - Keruualueiden omistussuhteet (esim. vuokraus ja hallintaoikeus);
 - Keruu aika;
 - Kerättävät lajit;
 - Mahdollinen keruutuotteiden jatkokäsittely tai alhaisen jalostusasteen valmistustoiminta ja
 - Keruutuotteiden varastointi

Luomumaatilan keruualue: Kartat

- Tarkoituksenmukaisella mittakaavalla, ELY-keskus päättää tarvittaessa mittakaavasta.
- Voidaan tehdä joko koneella (esim. sähköinen ”teemakartta”) tai käsin (täydennetään painettua karttaa)
- Karttoihin merkittävä aina valmistumisvuosi
- Rajaukset ja suojavaöhykkeet!

Luomumaatilan keruualue: Lajien säilyminen

- Selvitys siitä, miten varmistetaan, että kerättävien lajien olemassa olo ei vaarannu keruualueella keruun seurauksena
 - Koskee lähinnä yrttien keräilyä
 - Huomioitava erityisesti luonnonsuojeluasetuksessa mainitut rauhoitetut, uhanalaiset ja vaarantuneet lajit
 - Valtioneuvoston asetus 714/2009. Luonnonsuojeluasetuksen liitteiden 2 ja 3(a) muuttamisesta. [Liite 3\(a\) Koko maassa rauhoitetut kasvilajit](#)
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090714>
 - Tarvittaessa voidaan edellyttää esim. ympäristökeskuksen lausuntoa

Luomumaatilan keruualue: Vuosisuunnitelma

- Toimijan oman metsän vuosisuunnitelma
 - Ilmoitus ELY-keskukselle kuukautta ennen keruun aloittamista, viimeistään 15.6.
 - Sisältää:
 - Keruuaika;
 - Kerättävät lajit
 - Muutokset karttoihin

Luomumaatilan keruualue: Muistiinpanot

- Muistiin merkittäviä asioita ovat:
 - Metsänhoidon toimenpiteet (lohkokirjanpitoon; koko metsäalue voi olla yhtenä lohkona)
 - Päivittäinen keruu (tuotevirtakirjanpitoon)
 - Lopputuotteiden myynnit (tuotevirtakirjanpitoon)
 - Kuluttajille suoraan myydyt tuotteet (pidettävä päivittäin kirjaa, esim. kuinka monta purkkia yrttisekoitusta kunakin päivänä on myyty, vastaanottajien nimiä ei tarvitse kirjata)

Keruualueen selvittäminen

Keruualueiden selvittäminen

- Laajojen keruualueiden liittäminen valvontaan vaatii selvittäjän, joka vastaa
 - Sitoumuksien hankinnasta metsänomistajilta
 - Karttojen laadinnasta
 - Alueiden liittämisestä valvontajärjestelmään
 - Tietojen päivittämisestä vuosittain

Keruualueen selvittäminen

- **Sopimusperusteisessa selvittämistavassa** kolmannen osapuolen takeet saadaan **kirjallisin sopimuksin** metsänomistajilta tai heidän edustajiltaan.
- Kolmannen osapuolen antamalla takeilla tarkoitetaan metsänomistajilta saatuja sitoumuksia, joilla luomuvalvontaan ilmoittautunut toimija (eli selvittäjä) osoittaa valvonnalle, että alueet, jotka eivät suoraan ole hänen hallinnassaan (esimerkiksi omistuksen tai vuokrauksen kautta), täyttävät luomuehtojen vaatimukset.
 - Kolmas osapuoli ei siis ole luomuvalvontaan ilmoittautunut toimija, vaikka **sitoumus annetaan tulevaisuuteen**.
 - Kolmas osapuoli ei myöskään ole alihankkija, johon valvonta ulotetaan sopimuksen (ns. alihankkijan sitoumus) kautta.

Kuka liittyy valvontaan?

Miten kulkee tieto?

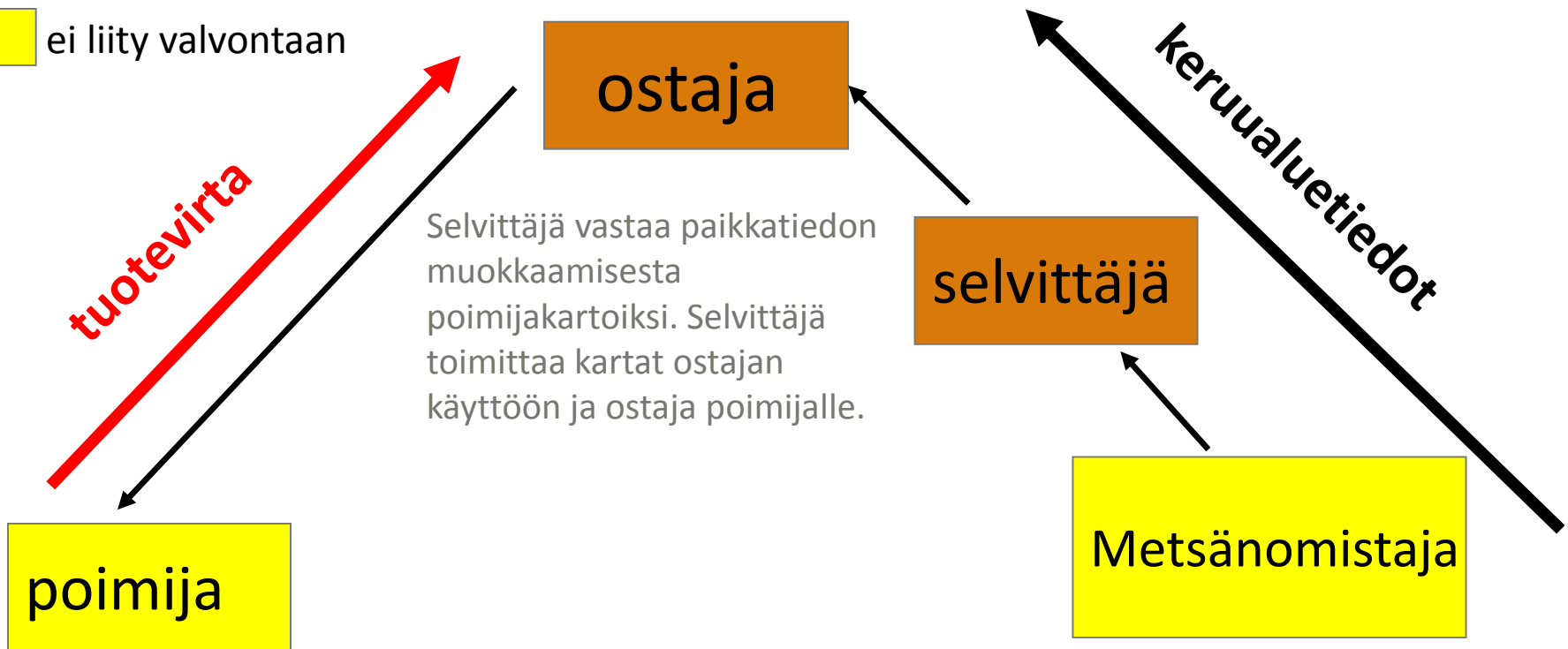
Miten tuotteiden virta?

Luomukeruualueen selvittäjää
valvoo ELY-keskus.

Ostajaa ja valmistajaa valvoo Evira.

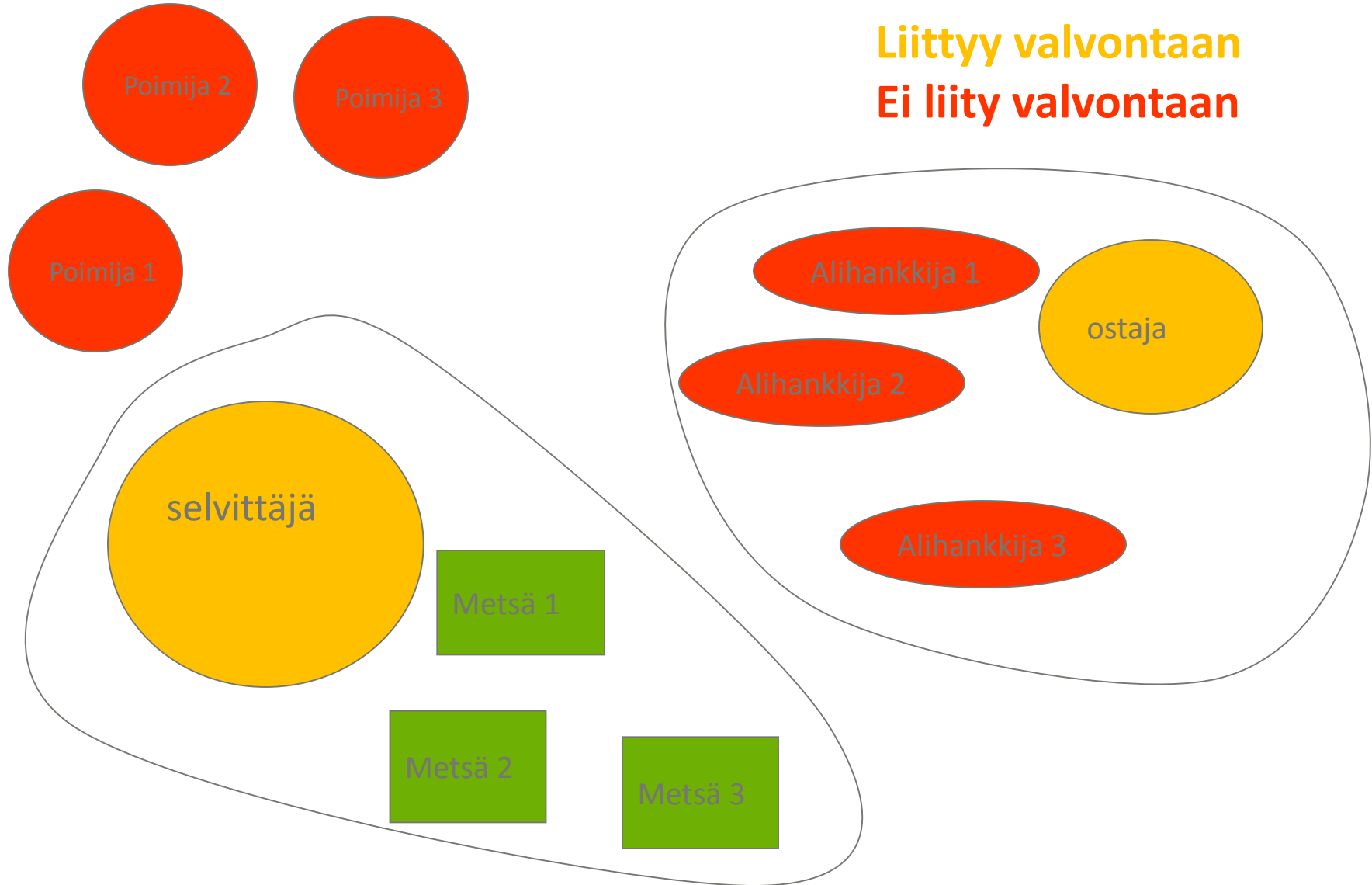
- liittyy valvontaan
- ei liity valvontaan

Poimija kerää luomukeruu tuotteita valvontaan liittyneelle ostajalle.

Selvittäjä saa sitoumukset metsänomistajilta (esim. metsänhoitoyhdistys tai metsäyhtiö)

Luomukeruu - kuka liittyy valvontaan

Selvittäjä: Ilmoitus luomuvalvontaan

- Selvittäjän ilmoitus valvontajärjestelmään liittymiseksi
 - Hyvissä ajoin ennen keruutoiminnan alkamista (vähintään 1-2 kk)
 - Huom! Ostajat tarvitsevat selvittäjän luomutodistuksen
 - Liitteenä toimitetaan
 - Luomusuunnitelma
 - Lausunnot siirtymävaiheen lyhentämisestä

Selvittäjä: Luomusuunnitelma

- Selvitys keruualueen ja toiminnan olosuhteista
- Kartat
- Päivämäärät, jolloin kullakin kiinteistöllä on viimeksi käytetty neuvoston asetuksessa kiellettyjä tuotantopanoksia.
- Selvitys siitä, miten varmistetaan, että kerättävien lajien olemassa olo ei vaarannu keruualueella keruun seurauksena.
- Luettelo kiinteistötunnuksista, joita hakemus koskee
- Sopimukset maanomistajien tai heidän edustajansa kanssa
- Selvitys maanomistajaryhmien tiedottamisesta

Selvittäjän luomusuunnitelma – Sopimukset 1

- Selvitys keruualueen ja toiminnan olosuhteista
 - Miten keruualueen selvitystyö aiotaan vuosittain toteuttaa (kuka?, miten?)
 - Miten selvitystyön jatkuvuus on turvattu?

Sopimukset metsänomistajien kanssa

- Kaikkien alueen metsänomistajien tai heidän edustajiensa kanssa on oltava kirjallinen sopimus
- Sopimuksella metsänomistaja sitoutuu ilmoittamaan kiellettyjen tuotantopanosten käytöstä ja sallimaan kaikki tarvittavat tarkastukset

Selvittäjän luomusuunnitelma – Sopimukset 2

- Maanomistajan tai hänen toimivaltaisen edustajansa vakuutus siitä, että kiinteistöllä ei ole käytetty kiellettyjä tuotantopanoksia edellisen kolmen vuoden aikana;
- Maanomistajan sitoumus tarvittaviin luonnonmukaisen tuotannon tarkastuksiin mukaan lukien keruutuotannon valvonnan kannalta olennaisen kirjanpidon tarkastaminen;
- Maanomistajan sitoumus irtisanoa sopimus hyvissä ajoin ennen kiellettyjen tuotantopanosten käyttöä kiinteistöllä;
- Sopimuksen kesto ja irtisanominen ja
- Osapuolten allekirjoitukset.

Selvittäjän luomusuunnitelma – Sopimukset 3

- Luettelo kiinteistötunnuksista
 - Voidaan hoitaa myös muulla tavoin, esim. suoraan maanmittauslaitoksen tietojärjestelmästä maanomistajan luvalla
 - ELY-keskus hyväksyy käytettävän menettelyn
- Selvitys maanomistajaryhmien tiedottamisesta
 - Miten tiedotus hoidetaan keruualueen perustamisvaiheessa ?
 - Miten tiedotus hoidetaan vuosittain ?

Selvittäjän vuosisuunnitelma

- Kuukautta ennen keruun aloittamista, viimeistään 15.6.
- Sisältää:
 - Muutokset karttoihin
 - Käsiteltyjen alueiden kartat
 - Tiedot ostajista, joille on ko. vuonna luovutettu karttatietoja
- Luomuvalvontalomakkeella 13 tai antamalla vastaavat tiedot

Keruualueen selvittäminen käytännössä

Selvittäjä:

- Keruualuetta perustettaessa selvittäjä tekee kirjallisen sopimuksen metsänomistajien tai heidän edustajiensa kanssa.
- Sopimuksen perusteella selvittäjä kokoaa tiedot luomutuotannossa kiellettyjen aineiden käytöstä ja paikkatiedosta.
- Selvityksen tuloksena kertynyt, esimerkiksi lannoitteiden ja kemiallisten käsittelyiden paikkatieto, käsitellään maanmittauslaitoksella ja siirretään julkisen peruskartta-aineiston päälle uudeksi tasoksi.
- Näin selvittäjä saa käyttöönsä kartta-aineiston, jonka se toimittaa luomuvalvonnassa mukana olevien ostoyritysten käyttöön.
- Yksittäisten metsänomistajien tietosuojasta huolehditaan täyttämällä metsätietolain (419/2011) ja henkilötietolain (523/1999) tiedon luovuttamisen edellytykset.
- Tietoja päivitetään vuosittain.

Keruualueen selvittäminen käytännössä

Metsänomistajat ja heidän edustajansa:

- Luomukeruualueeksi suunnitellun alueen maanomistaja tai hänen edustajansa (yleensä metsänhoitoyhdistys) antaa selvittäjälle kirjallisen sitoumuksen noudattaa luomutuotannon ehtoja luomukeruualueella.
- Metsänhoitoyhdistys tiedustelee jokaisen jäsenensä suostumusta, mutta varsinainen päätös tietojen antamisesta ja yhteistyöstä tehdään metsänhoitoyhdistyksen yleiskokouksen päätöksellä.
- Mikäli maanomistajaa kieltäytyy, häntä ei tavoiteta tai omistusolosuhteet ovat epäselvät, ei kyseisiä alueita liitetä luomukeruualueeseen.
- Metsänhoitoyhdistys sitoutuu myös antamaan selvittäjälle luomuehtojen täyttämisen kannalta tarvittavat, päivitettyt tiedot.
- Metsänhoitoyhdistykseen *kuulumaton* maanomistaja antaa suostumuksensa ja sitoumuksensa suoraan luomukeruualueen selvittäjälle.

Keruualueen selvittäminen käytännössä

Ostoyritykset:

- Ostoyritykset kuuluvat Eviran luomuelintarvikkeiden valmistuksen valvontaan itsenäisinä toimijoina.
- Ne maksavat kukin osansa selvittäjälle luomukeruualueen ylläpidosta, kuten karttojen päivityksistä.

Luomukeruuopimijat:

- Luomukeruuopimijat noudattavat luomukeruu toiminnassa ostoyrityksen antamia ohjeita.
- Keruualueiden kartat ovat osa ohjeistusta ja ne ovat poimijoiden nähtävissä ostopisteissä.
- Luomupoimija esimerkiksi varmistaa ennen keruuta kartasta, mitkä alueet ovat luomukeruu toiminnan ulkopuolella.
- Luomukeruu tuotteiden oston yhteydessä poimija ilmoittaa ostajalle karttalehden, jonka alueelta keruu tuote on poimittu.

ELY-keskus:

- ELY-keskus tarkastaa vuosittain selvittäjän toimet ja antaa siitä ratkaisunsa (luomutodistuksen).

Siirtymävaiheen lyhentäminen

- Siirtymävaiheen lyhentäminen on mahdollista, jos keruualueella ei ole käytetty kolmena edellisenä vuotena kiellettyjä tuotantopanoksia.
 - Siirtymävaihetta voidaan pidentää, jos maassa on runsaasti esim. torjunta-ainejäämiä.
 - Siirtymävaiheen lyhentäminen ja pidentäminen edellyttää aina ELY-keskuksen päätöstä
- Lausunnot kiellettyjen tuotantopanosten käytöstä
 - MHY:iin kuuluvien metsänomistajien osalta MHY:n lausunto
 - Yhtiöiden osalta metsänkäsittelystä vastaavan henkilön lausunto
 - Metsähallituksen osalta esim. puistoalueen toimivaltaisen edustajan lausunto
- Viljelemättömien peltojen osalta kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen lausunto

Eli eri osapuolten roolit tiivistettynä:

	Toiminnanharjoittajalle asetettavat vaatimukset
Oman keruualueen liittäminen olemassa olevaan luomuyksikköön	
Maanomistaja/ Luomuviljelijä	<ul style="list-style-type: none">• Liittää omistamansa maa-alueet olemassa olevaan luomuyksikköön
Useampien omistajien maa-alueiden liittäminen valvontaan	
Maanomistaja	<ul style="list-style-type: none">• Sitoutuu neuvoston asetuksen ehtoihin sopimuksella.• Ei liity valvontajärjestelmään
Keruualueen selvittäjä	<ul style="list-style-type: none">• Tekee sopimukset maanomistajien tai heidän edustajansa kanssa• Liittyy alkutuotannon valvontajärjestelmään (ELY-keskus)
Poimija	<ul style="list-style-type: none">• Sitoutuu luomupoimintaehtoihin• Voi myydä luomukeruualueilta poimimiaan marjoja valvontajärjestelmään kuuluvalla ostajalle• Ei liity valvontajärjestelmään
Keruutuotteiden ostaja	<ul style="list-style-type: none">• Liittyy elintarvikkeiden valmistuksen valvontajärjestelmään (Evira)• Voi ostaa luomumarjaa poimintaehtoihin sitoutuneilta poimijoilta

**Luomukeruualueiden tarkastaminen
(valvonnan näkökulma)**

26.4.2018

**Sampsa Heinonen, Marita Rautakorpi, Marja
Pulkkinen**

Luomukeruualueen alkutarkastus

Ensimmäisellä tarkastuksella eli alkutarkastuksella tarkastetaan:

- Luomusuunnitelman paikkansapitävyys
- Onko metsissä käytetty kiellettyjä tuotantopanoksia edellisen kolmen vuoden aikana (selvitykset maanomistajilta)
- Kartat
- Pistokoeluontoisesti alueet (riskinarviointi)

Yleistä

- **Selvitä missä mennään?**
 - Tietääkö toimija, mihin hän on liittynyt?
 - Onko toimijalla käytettävissään tuotantoehdot, ja onko hän perehtynyt niihin?
- **Onko toimijalla edellytyksiä noudattaa tuotantoehtoja?**
 - Vastaako luomusuunnitelma todellisuutta, voidaanko luomusuunnitelmaa noudattaa niillä resursseilla, mitä toimijalla on käytettävissä?
 - Keruualueen maankäyttöhistoria
 - Tuhkan, jätevesilietteen, pitkävaikutteisten torjunta-aineiden jne. aiempi käyttö
 - Ulkopuoliset saastelähteet
 - Tiet, teollisuuslaitokset, rautatiet, metsänkäsittelyalueet, ampumaradat, kaatopaikat jne.

Keruualueen alkutarkastus

- Onko luomusuunnitelmassa kuvattu kaikki noudatettavat käytännöt?
- Onko näyttöä metsien aikaisemmasta käsittelystä, esim. MHY:n selvitys kaikista keruualueista?
- Siirtymävaiheen lyhentäminen?
- Ovatko kartat riittävän selväpiirteisiä ja onko niihin rajattu vain omia metsäalueita?

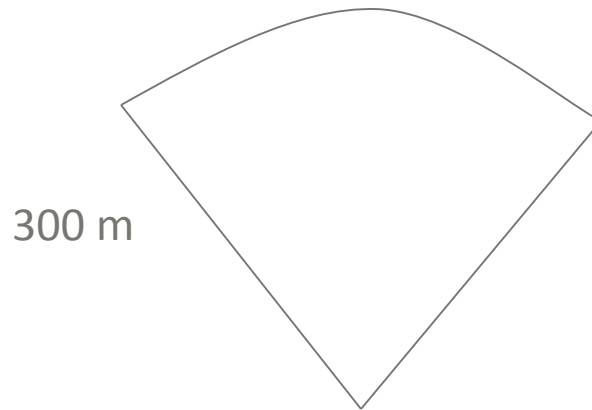
Käsittelyhistoria

- Tuhka ja yhdyskuntaliete
 - Runsas tuhkan käyttö voi johtaa kadmiumpitoisuuden kasvuun metsässä
 - Raskasmetalliriski (Ni, Cd)
 - Ongelmat harvinaisia

Ulkopuoliset saastelähteet

- **Tiet**
 - Ongelma vähentynyt kun lyijy on poistunut bensiinistä
 - Suurempi ongelma voi olla sorateiltä lentävä pöly
 - Pölyn määrään vaikuttavat pellon ja tien väliset istutukset sekä vallitsevat tuulensuunnat
- **Rautatiet**
 - Kemiallinen vesakkotorjunta
- **Teollisuuslaitokset**
 - Kaivosteollisuus, metallisulatot jne (raskasmetallit)
 - Ongelmat paikallisia ja harvinaisia:
 - Nikkeli: Enonkosken Laukunkankaan kaivos. Harjavalta, Outokumpu Oy:n tehdas
 - Kadmium: Harjavalta, Vihannin kaivos, Lampinsaari
 - Sinkki, lyijy, kromi?
- **Kaatopaikat**
 - Koordinaatit paikallisesta ympäristökeskuksesta
 - Rajaus esimerkiksi 5 ha

Ulkopuoliset saastelähteet, esimerkkinä haulikkorata

Haulien koostumus:

- lyijy (97 %)
- antimoni (1-3 %)
- arseeni (0,1-0,5 %)

Savikiekkojen koostumus:

- kalsiitti (70 %)
- kivihiiliterva (20-40 %)

Savikiekot leviävät n. 2 hehtaarin alueelle)

Ulkopuoliset saastelähteet

- Lähialueiden käsittely kielletyillä tuotantopanoksilla
 - Ovatko alueet selvästi erotettavissa?
 - Riittävä suojaetäisyys riippuu käsittelytavasta, vrt. lannoitteen levitys maasta tai ilmasta
 - Rajaus maaston luonnollisia rajoja myötäillen
 - Jos alueet eivät ole riittävä erillään, alkutarkastuskertomukseen kirjataan selvitys tästä ja ELY-keskus voi edellyttää toimijalta alueen selvempää rajausta tai suojavyöhykettä.

**Luomukeruualueen vuositarkastus eli
tuotantotarkastus**

Keruualueiden tarkastaminen

– Maatilan omat metsät

- Edellyttää toimeksiantoa ELY-keskuksesta
- Tarkastukselle mukaan:
 - Edellisen vuoden pöytäkirjat
 - Kartat (jos kartat ovat ELY-keskuksessa)
 - Toimijan vuosisuunnitelma (välttämätön tarkastuksen suorittamiselle)
 - HUOM! ELY-keskuksen on varmistuttava, että toimija on toimittanut vuosisuunnitelman!

Keruualueiden tarkastaminen

– Maatilan omat metsät

- Esimerkki 1. Voiko luomukasvintuotannontarkastajalle toimeksiantaa tarkastuksen keruualueella, joka on toimijan omaa metsää.
 - *Tapaus tuli esiin, kun tarkastaja palautti paperit kommentilla, että ei voi tehdä tarkastusta keruualueella, joka on kuitenkin toimijan omaa metsää.*
 - *Voi tehdä. Keruutarkastajan oikeudet tarvitaan vain selvittäjän tarkastamiseen. ELY-keskuksen on toki parempi toimeksiantaa kaikki keruutarkastukset tarkastajalle, jolla on keruuvaltuutus jos sellaisia tarkastajia on saatavilla.*

Keruualueiden tarkastaminen

– Maatilan omat metsät

- Keruualue ja toimija tarkastetaan vuosittain
 - Herättää kuluttajan mielenkiinnon, miten tarkastaminen on mahdollista ?
- Komission asetus 889/2008 art 65.1:
 - *”Tarkastusviranomaisen tai –laitoksen on tarkastettava kaikki toimijat fyysisesti vähintään kerran vuodessa.”*
- ***Mitä fyysinen tarkastus tarkoittaa luomukeruutoiminnan osalta?***
 - *Paikan päällä vähintään kerran vuodessa. Voi sisältää toimisto- ja/tai maastokäyntejä.*
 - *Ei tarvitse olla ”täydellinen”, eli voi perustua riskianalyysiin*
 - *Ei voi tehdä kokonaan ilman toimijaa: Tarkastuskertomukseen tarvitaan toimijan allekirjoitus.*

Keruualueiden tarkastaminen

– Maatilan omat metsät

- Tarkastetaan kasvintuotannon tarkastuksen yhteydessä
- Luomusuunnitelma ja muistiinpanot
 - Vastaako toiminta luomusuunnitelmassa esitettyä kuvausta?
 - Onko muistiinpanoja pidetty asianmukaisesti?
 - Ovatko kartat asianmukaiset? Ovatko karttapohjat riittävän tuoreita?
- Pistokokeina riskinarviointiin perustuen
 - Hakkuualat ja taimikot; Onko kantokäsittelyistä tai heinäntorjunnasta jälkiä?
 - Varttuneemmat taimikot; Onko hirvikarkotteita käytetty?
- Tilalla tarkastetaan mahdolliset käsittelytilat ja varastot (tuotantopanosten varastointi keruualueilla)

Keruualueiden tarkastaminen

– Maatilan omat metsät

- Maastokäynnin on oltava valvonnan kannalta perusteltu
 - Missä käydään maastossa?
 - Mitä maastossa tarkastetaan?
 - Näytteenotto poikkeuksellista.
- Tuotantoyksikön määrittely on selkeä.
 - Luomutuotantoyksikköön kuuluvat karttaan merkityt alueet rajaten kuitenkin pois pihapiirit ja mahdollisten rakennusten ympäristöt – millä etäisyydellä ? (vrt. jokamiehenoikeudet)

Keruualueen selvittäjän tarkastaminen

- Selvittäjä on luomukeruujärjestelmän avaintoimija:
 - Toiminnan on oltava sitoutunutta ja
 - Pitkäjännitteistä
- Onko luomusuunnitelma ajan tasalla?
 - Vastaako toiminta kuvausta?
 - Miten maanomistajia on tiedotettu vuosittain?

Maanomistajan sitouttaminen

- Tietävätkö / ymmärtävätkö kaikki maanomistajat, mihin he ovat MHY:n kautta sitoutuneet?
 - Mikä motiivi maanomistajalla on ilmoittaa käsittelyistä? Seuraamuksia ei käytännössä ole!
 - Ilmoittaako keskimääräinen maanomistaja tekemästään käsittelystä? (vrt. metsänkäyttöilmoitus)
- Mikä on MHY:n ja selvittäjän välisen sopimuksen sisältö ja merkitys?
- Yhteys MHY:iin ja sitä kautta maanomistajiin on avainkysymys!
 - Siitä, miten tiedotus hoidetaan liittymisvaiheessa /vuosittain riippuu se ovatko maanomistajat tietoisia sitoumuksesta (tietoisuus on edellytys sitoumuksen noudattamiselle)
 - Maanomistaja ilmoittaa käsittelyistä, jos hän on sitoutunut luomukeruujärjestelmään ja kokee sen mielekkääksi !

Selvittäjä: Kartat 1

- Onko selvittäjä toimittanut kaikki kartat ELY-keskukseen?
 - Muuttuneet kartat + poistettujen käsittelyalueiden kartat
 - Muuttumattomat kartat
- Onko kartat päivitetty asianmukaisesti?
 - Miten kartat päivitetään? Onko kaikissa kartoissa voimassaolovuosi?
 - Miten vuosittaiset muutokset tulevat selvittäjän tietoon?
- Pistokokeina riskinarviointiin perustuen
 - Ovatko karttaan merkityt keruualueet luomukelpoisia?
 - Ovatko rajaukset asianmukaisia?

Selvittäjä: Maastokäynnit

Maastokäynneillä voidaan selvittää:

- Hakkuualat ja taimikot; Onko kantokäsittelyistä tai heinätorjunnasta jälkiä?
- Varttuneemmat taimikot; Onko hirvikarkotteita käytetty?
- Ovatko rajaukset oikein?
 - Vastaavatko käsittelyaluekartat todellista käsittelyä?
 - Onko käsittelyalueet merkitty keruualue karttoihin oikein?
 - Suojavyöhykkeen tarpeellisuus?

Selvittäjä: Sidosryhmät ja muut tietolähteet

- Esim. yhteyttä MHY:iin pistokoeluentoisesti (mutta vain MHY:n ja selvittäjän välisen sopimuksen puitteissa)
 - Onko ko. MHY:n alueella tehty lannoituksia / torjuntaa
- Metsänhoitoyhdistyksen, metsähallituksen tai metsäfirmojen edustajan haastattelu
 - Millä alueilla on käytetty torjunta-aineita tai tehty lannoituksia ?
 - Onko käsittelyalueet poistettu kartoista oikein ?
- Riistanhoitopiirin edustajan haastattelu
 - Millä alueilla on käytetty hirvikarkotteita ?
 - Onko käsittelyalueet poistettu kartoista oikein ?

Riskinarviointi keruutuotannossa

Riski-taso	Toimintatapa ja riski	Tarkastuksen kohdentaminen riskialueisiin
4	Keruualueiden selvitys, metsänhoitoyhdistykset (Kaikkien MHY:ien tietoja ei välttämättä ole päivitetty, suuri työ)	<ul style="list-style-type: none">- Onko selvitys tehty kattavasti; onko käsittelyalueet poistettu kartoilta ?- Tarkastusosoitto joihinkin MHY:iin- Ovatko kaikki kartat ajan tasalla ?
3	Keruualueiden selvitys, yhtiöiden ja yhteisöiden metsät	<ul style="list-style-type: none">- Onko selvitys tehty kattavasti; onko käsittelyalueet poistettu kartoilta ?- Ovatko kaikki kartat ajan tasalla ?
3	Keruu omista ja naapurin metsistä	<ul style="list-style-type: none">- Ovatko kaikki kartat ajan tasalla ?- Ovatko karttapohjat riittävän tuoreita ?
2	Keruu omista metsistä	<ul style="list-style-type: none">- Ovatko kaikki kartat ajan tasalla ?- Ovatko karttapohjat riittävän tuoreita ?

Riskinarviointi: Kohonnut riski

- **Henkilökunnan vaihtuvuus ja sitoutuneisuus**
 - Henkilökunnassa tapahtunut muutoksia (esim. projektit): puutteelliset töiden ja vastuiden kuvaukset, tarpeellinen ”perimätieto” ei ole siirtynyt jatkajalle
 - Henkilökunnan motivaatio, esim. erilläänpidosta huolehtimisesta on alhainen.
- **Keruualue sijaitsee alueella, jossa metsä on pääosin yksityisessä omistuksessa**
 - Kartat voivat olla liian hajanaisia luotettavan poiminnan takaamiseksi
- **Toiminta on monimutkaista**
 - Karttoja on luovutettu useille toimijoille, joilla on paljon alihankkijoita.
 - Osalla voi olla vanhoja karttoja!
- **Keruualueesta on poistettu käsittelyalueita**
 - Alueet voi olla merkitty väärin karttoihin
 - Suojavyöhyke voi olla liian pieni
- **Riskialttiit metsäalueet: Hakkuualat ja taimikot**
 - Onko käytetty kantokäsittelyaineita tai heinätorjunta-aineita; tarkastetaan käymällä paikan päällä.
 - Onko käytetty hirvikarkotteita ?